

Повраташ и борба с двојником

4

ОХ... НЕКО ЈЕ УМЕСТО ОГЛЕДАЛА СТАВИО ОБИЧНО СТАКЛО! И НЕКО ЈЕ СТАЈАО ИЗА ЊЕГА!

УЖАС! ШТА СЕ ТО ДОГАЂА!

КЛИНК!

ЈА ЛУДИМ... ПОЧИЊЕМ ДА СЕ БОЈИМ СОПСТВЕНЕ СЕНКЕ!

НЕ ОСЕЋАМ СЕ СИГУРНИМ... МОЖДА БИ НАЈБОЉЕ БИЛО ДА ПОЗОВЕМ Г. ЊУШКАЛА, ШЕФА ПОЛИЦИЈЕ!

ЧУДНО... КАО ДА ЈЕ ПОКВАРЕН!

ОВАЈ ТАЈАНСТВЕНИ МОМАК И ЊЕГОВЕ ЦЕДУЉЕ ПОЧИЊУ ВЕЋ ДА МИ ИДУ НА ЖИВЦЕ!

ПА ДОБРО... АКО ЈЕ ВЕЋ ТАКО, ЈА ЋУ СЕ БРАНИТИ... ОВА МОЧУГАЋЕ МИ ДОБРО ДОЌИ... ШТА? АХА! ЗВОНО НА УЛАЗНИМ ВРАТИМА!

САД... ОН ИЛИ ЈА... АЛИ...

ШЕФ ЊУШКАЛО! ПЕРСОНАЛНО! И... СПУСТИ ТУ МОТКУ МОМЧЕ!

ЧУЈЕШ ЛИ ШТА ТИ КАЖЕМ? ОСТАВ' ТУ МОЧУГУ!

ВИ, ШЕФЕ?

ПА... ДРАГО МИ ЈЕ ШТО ВАС ВИДИМ... ОВАЈ... ХВАЛА! У ИЗВОЛТЕ! УЖИ ЋУ, НЕ БРИНИ!

НЕКО СТАЛНО ПОКУШАВА ДА МЕ СМАКНЕ, АЛ' ОВО НИЈЕ ПОСЕТА, МИКИ! ЈА... ШТО СТЕ НАВРАТИЛИ! ЈА САМ ДОШАО ДА ТЕ УХАПСИМ!

ТИГАР ШЕРГОВА

„Дуг је био пут од подножја Евереста до његовог врха: од у траље одевеног носача до човека чији је капут украшен низом медаља и одликовања“ — казао је једном Тејнинг, чувени планинар из племена Шерпа, који је с разним француским, швајцарским и британским експедицијама покушавао да освоји Монт Еверест и који је, најзад, заједно са Новозеланђанином Едмундом Хиларијем први крочио на „кров света“.

О том дугом путу Тејнинг прича у својој аутобиографији, којој је дао наслов „Тигар снегова“.

Ја сам Шерпа, једноставни човек планина — великих Хималаја. Ја сам срећан човек. Имао сам један сан у животу и он ми се испунио. А то се људима не догађа често. Да се испнем на Еверест, који мој народ назива Чомолунгма, да

Хималаја обитавала нас око сто хиљада. Година 1921, 1922 и 1924, кад су биле предузете три чувене експедиције на Еверест, многе Шерпе пошле су с њима. Вратиле су се са узбудљивим причама о белим људима из далеких земаља који носе

живеди у двоспратној каменој кући у којој је приземље било одређено за стоку, а горњи

стигнем на врх света — то сам желео читавог свог живота. Најзад, при седмом покушају имао сам срећу и ја сам због тога захвалао. „Туди че!“ — као што ми то кажемо на језику Шерпа. Захваљан сам! И због тога посвећујем ову повест Чомолунгми, који ми је дао све.

Родио сам се у Соло Кумбуу, у Непалу, вероватно 1914 године (језик племена Шерпа не ма писмо). Никад нисам учио да пишем нити читам ма на ком језику, иако их данас говорим неколико; али, од детињства сам увек маштао о далеком крајевима и дугим путовањима.

Био сам још дете кад су енглески истраживачи и планинари почели да унајмљују Шерпе као носаче и помоћнике за експедиције на високе Хималаје. Убрзо су људи из нашег племена стекли углед као најбољи од свих планинара и тај углед ми чувамо с поносом. Али, израз Шерпа не значи носач, као што то многи мисле. Шерпа је племе, народ. Ми припадамо монголском стаблу и на палинама источних

високе чизме и чудна одела и који се пењу високо до неба. Еверест, Еверест, сви су говорили о Евересту. Тада сам први пут чуо о њему.

— Шта је Еверест? — питао сам.

— То је исто што и Чомолунгма, — одговарали су ми. — Странци кажу да је то највиша планина на свету. Кажу да Чомолунгма значи „Мајка-богиња света“. Али, кад сам ја био дечак и гледао како се на северу уздиже према небу на мање од два часа од моје куће, Чомолунгма је значило — „Планина тако висока да је ниједна птица прелетети не може“. Тако су бар мајке из племена Шерпа говориле својој деци. Тако је и ми ни моја мајка причала.

Био сам једанаести од тринаесторо деце и већи део свог дечаштва провео сам чувајући велико крдо јакова, од којих смо добијали вуну за оделу, кожу за обућу, измет за гориво и млеко и сир за храну. Наша будистичка вера забрањује нам да једемо месо. Као и већина Шерпа, и ми смо

спрат за нас. И сад још у ношдрвама осећам задах који се зими дизао из доњег дела куће, у коме је стока била збијена. Сећам се буке и дима од огњишта у горњем делу, у коме смо ми готово исто толико били збијени. Али, били смо срећни и задовољни, јер нисмо знали да постоји какав други начин живота.

Док су јакови пасли по планинским падинама крај глечера — обично сам их изгонио на висину од 5500 метара — често сам са жудњом гледао врхове који су се издизали изнад мене. Макалу, Лотсе, Нуптсе, Ама Даблам, Чо Оу и стотине других. А изнад свих њих Чомолунгма — Еверест. „Ниједна је птица прелетети не може“ — каже се у песми. А ја сам почињао да са њом да се на њу испнем.

Имао сам двадесет и једну годину кад сам добио прво планинарско запослење. Године 1935 био сам изабран за носача у експедицији која је под вођством Енглеза Ерика Шиптона намеравала да се испне на Еверест. Рад је био тежак.

Између нижих догора преносили смо на леђима по 30 до 45 килограма, а између оних на већим висинама по 27, и то не само по једанпут. Ишли смо горе на доле, на опет горе, недељама тако, све док хиљаде килограма опреме нису биле изнесене у највиши догор. Али, као и све Шерпе, ја сам био навикнут на ношење великих терета.

Стога што је то била моја прва експедиција, многе ствари биле су за мене потпуно нове. Добили смо нарочита одела, чизме и заштитне наочари. Јели смо чудну храну из конзерви. Употребљавали смо неке нарочите пећи, вреће за спавање и сву силу ствари које никад раније нисам видео. Али, и из вештине пењања имао сам много да научим. Снег и глечери нису били ништа ново за дечака који је одрастао у Соло Кумбуу, па ипак сад сам први пут имао прилику да се упознам с техником планинарења: како се употребљава планинарско уже, како се секиром урезују степенце, како се истражују и после дижу догори, како се бира краћи и истовремено сигурнији пут.

Као „Шерпа-носач“ нисам имао много одговорног посла, нити се од мене много захтевало. Али, радио сам колико год сам више могао и, уопште узев, био сам од користи и мислим да су ме сахиби волели. Како ми висински ваздух ништа није сметао, ја сам био једини међу Шерпама који је носио терете све до висине од 7.000 метара, до које је, уосталом, експедиција свега доспела. Осталим мојим саплеменницима било је драго што не морају ићи даље и што ће се с ње вратити. А ја сам желео да се све више и више пењем уз планину. На Еверест. Ни о чему другом нисам више могао да мислим.

— Па добро, — говорио сам себи — тек ти је двадесет и једна година. Биће још експедиција. Ускоро ћеш постати прави Тигар...

Заста, следећих неколико година било је организовано више експедиција, и то не само на Еверест, већ и на друге врхове непредгледног планинског ланца Хималаја. И ја сам постао Тигар. То је званичан назив који Британци дају Шерпама који се пењу на највеће висине. Због тога су ме увек тражили кад би каквој експедицији били потребни Шерпа-помоћници.

А тада је, 1952 године, дошао велики дан. Наиме, стигла ми је вест да Швајцарци намеравају да организују једну експедицију на Еверест и да желе да им ја будем сирлар, одговорни вођа свих Шерпа.

(Наставиће се)

Историја браве и кључа

Најстарији кључ за који историја зна потиче из времена од пре четири хиљаде година. Њиме се отвара бронузана брава једних, такође бронзаних, врата у Корсабату, крај Ниниве. Брава је затварала улаз у једну велелепну палату. По извесним подацима изгледа да су и брава и кључ потицали из Египта, где су људи у још давнија времена израђивали сличне направе за осигурање својих домова.

Стари Грци, међутим, нису знали за кључеве. Тачније речено, на њиховим кућама уопште није било брава. Они су — што се, уосталом, догађало доста ретко — затварали своја врата конопцем везаним у необично сложене чворове.

Прву праву гвоздену браву и одговарајући кључ начинили су тек стари Римљани. Њихов начин израде брава и кључева, који су за наше појмове били сувише велики и гломазни, задржао се све до осамнаестог века. По угледу на гвоздене, израђиване су и Старом и Средњем веку и дрвене браве с кључаоницом и кључем.

Почетком деветнаестог века, у начину израде брава дошло је до праве револуције, коју су изазвала два енглеска браварска мајстора: Чед и Брамах. Јермеија Чед израдио је 1818 године браву за коју је твр-

шавао је оћ да отвори браву, али без успеха. Морао је да одустане и да — остане у затвору. Џозеф Брамах, други мајстор, имао је мање среће. Његову „неотвориву“ браву отворио је после педесет и једног часа рада браварски мајстор Хобс.

Неколико година касније Американец Линус Јел, из Салибернија, који је своју каријеру почео као сликар, израдио је нову врсту брава и онебао 3.000 долара онемо ко буде успео да је отвори. Ни коме то није пошло за руком, па чак ни Хобсу, који је због „подвига“ са отварањем Брамахове брава стекао славу највећег „поштењег обичаја“.

Кључ који је отварао Јелову браву био је три пута мањи, а десет пута лакши од оних који су се дотле у свету израђивали. По угледу на овај модел, Јел је касније почео да израђује такозване патент-браве и кључеве. На сликарство није више ни мислио.

Заједно са својим ортаком Таеом, Јел је основао једну малу фабрику, у којој је радило свега осамдесет радника. Данас је у Јеловим фабрикама запослено 12.000 радника и намештеника. Поред обичних патент-брава, у њима се израђују веома сложени уређаји за затварање и осигуравање ручних сефова, као и различити „специјалитети“. Један од њих је брава којом може да се „закључа“ топ, тако да из њега не може да пуца онај ко за то није овла-

дио да је ниједан обичан неће моћи насилно отворити. Он је чак одредио награду од десет фунти — у то време читаво мало богатство — онемо коме би пошло за руком да је отвори. Неки познати провалници, који се у то време залазили у затвору, самоуверено је изјавио да нема браве која може „одоleti“ његовој вештини. Дали су му сав потребан алат, а поред тога и обећање да ће му, ако успе, даће издржавање казне бити опрштено. Три пуна месеца поку-

шени. Још занимљивија је брава — ако се овај мали проналазак може назвати тим именом — која се ставља на боце са алкохолним пићем, тако да онај који нема кључ не може из њих да се „послужи“. Њихов „специјалитет“ је и „кључ-мајстор“, којим се у једној великој згради, хотеу например, могу откључавати сва врата, иако су на њима браве различите.

Годишњи прстенови код животиња

Познато је да дрво има годишње прстенове, по којима се може утврдити његова старост. Али, постоје и животиње које такође имају годишње прстенове. Но, да бисмо утврдили старост животиње, не морамо да је пресечемо, као што је то случај с дрветом, већ су ти котурови видљиви споља.

Познаваоци риба, например, код многих врста могу по томе да одреде њихову старост. Прстенови црвеног лососа показују чак и место где је он провео свој век. Природњак на овај начин може да утврди колико је лосос био у слаткој води, а колико у мору. Годишње прстенове имају и харинга, сардина и шаран. Бели прстенови на рибама показују период слабе исхране, а тамни добре. Више врста сувоземних корњача такође имају годишње прстенове. Те прстенове имају и овце које живе на високом планинама. Они им се налазе на роговима. У неким крајевима погрешно верују да „звеч-

ка“ на репу змије звечарке показује њену старост. Број тих прстенова на репу уствари показује колико је пута змија мењала кожу, а то се не мора слагати с бројем година. Змија у току три године може да промени своју кожу десет, па и више пута.

*

Радиоактивне јеле

Неким природним процесом који научници још нису одговетили, једна скупља у својим иглицама радиоактивне елементе из околине. Јеле са Вогеца, у Француској, каткад су толико радиоактивне да се не могу употребити за фабрикацију филмова. Америчка комисија за атомску енергију препоручује истраживачима да лише и шишарке јела испитују Гајгеровим бројачима, јер је досада неколико важних налазишта урана откривено на овај начин.

Шешња КРОЗ ПУНГЛУ

Неки човек који се с породицом возио кроз Кригеров национални парк у Трансвалу, у Јужној Африци, заставио је аутомобил да би сликао породицу. Снимак је направљен пред једним великим жбуном, који је чинио лепу позадину. Кад је филм развијен, на слици се видео, поред жене и деце, и један одрастао лав како лиже шапе у сенци жбуна из кога је очигледно изишао док су се туристи сликали.

Фотографски апарат је једино „оружје“ које сме да се унесе у Кригеров национални парк. Пушке се узимају при уласку и враћају се при изласку из парка. Па ипак, за 27 година откако је парк отворен за публику није се догодио ни један озбиљнији инцидент. Службеници парка нашли су начина да заштите људе и животиње једне од других. Посетиоци смеју да напусте своје аутомобиле само у ограђеним логорима, који се после заласка сунца закључавају. Засад они могу да приме 1.500 посетилаца, али, услед све већег прилива туриста, мораће се знатно проширити.

Парк је идеално склоњен за оне животиње које у осталим деловима Африке постепено нестају. А то склоњеност је велико колико цела Бели-

ја. Идеју за његово оснивање дао је познати бурски државник Ом Кригер, још 1884. Бурски рат је спречило спровођење његове замисли у дело. Тек 1904 године постављен је чувар лова у области данашњег парка. Но, да би се животи-

ја до половине октобра. Тада су путевни суви, а преко корита пресахалих река могу прелазити аутомобили. Лети, за време кишне сезоне, реке набујају и парк постаје непроходан.

У Кригеровом парку могу се посматрати све животиње, од најмањих до највећих. Не излазећи из својих аутомобила, туристи гледају свет Ливингстона и Стенлија, који је на другим местима већ нишчезао. Нарочито је узбудљив сусрет са афричким слоном, који, за разлику од свог индијског сродника, није ни најмање пинтом. Посетиоцима се допушта да при сусрету с њим зауставе

њама, нарочито оним рејим, дала могућност да се многе, парк није отворен за публику све до 1927 године. Те прве сезоне кроз парк су прошла свега три аутомобила с туристима; 1950 године — 16.000.

Посетиоци могу да улазе у парк само за време јужноафричке зиме, тј. од половине ма-

кола, али им се препоручује да мотор оставе упале, како би могли брзо да побегну ако би се који од слонова сувише приближио. Најстроже је забрањено свако дражење овних цинковских животиња, јер аутомобил, ма какав био, не претставља никакву заштиту од њих. Раздражени слоњ зачас ће

ВУК О НАРОДНИМ ПЕСМАМА

Све су наше народне пјесме раздијелене на пјесме јуначке, које људи пјевају уз гусле, и на женске, које пјевају не само жене и дјевојке, него и мушкарци, особито момчад, и то највише двоје у један глас. Женске пјесме пјева и једно или двоје ради свога разговора, а јуначке се пјесме највише пјевају да други слушају; и зато се у пјевању женских пјесама више гледа на пјевање, него на пјесму, а у пјевању јуначких највише на пјесму.

Јуначке се пјесме данас највише и најживље пјевају по Босни и по Херцеговини и по Црној Гори и по јужним брдовитим крајевима Србије. По тим мјестима и данашњи дан "отово у свакој кући имају по једне гусле, а по једне особито на стану код чобана; и тешко је наћи човјека да не зна гудети, а многе и жене и дјевојке знају. По доњим крајевима Србије, око Саве и Дунава већ су ређе гусле по кућама, но опет мислим да би се у сваком селу, особито с лијево стране Мораве, по гусле могле наћи. У Сријему пак и у Бачкој и у Банату гусле се данас могу видјети само у слијепца, па и они морају учити у њих ударати и многи не пјевају пјесама, него само богораде уз њих, а други би се људи врло стидјели слијепачке гусле у својој кући објесити; и тако по тим мјестима јуначке, или као што се ту зову слепачке пјесме нико други не пјева осим слијепца и по Бачкој гдјекојих жена, које без гусала пјевају. Из тога се ласно може дознати зашто се ју-

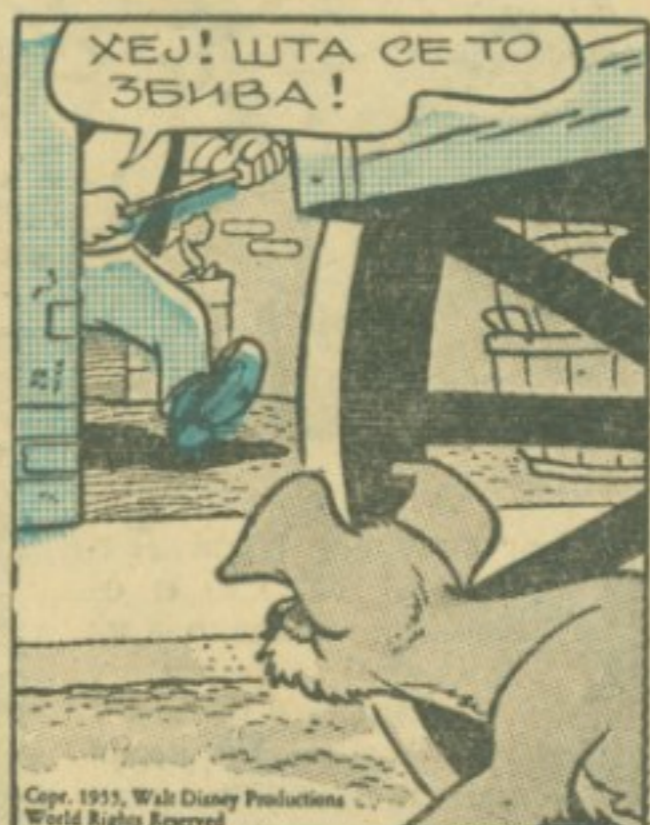
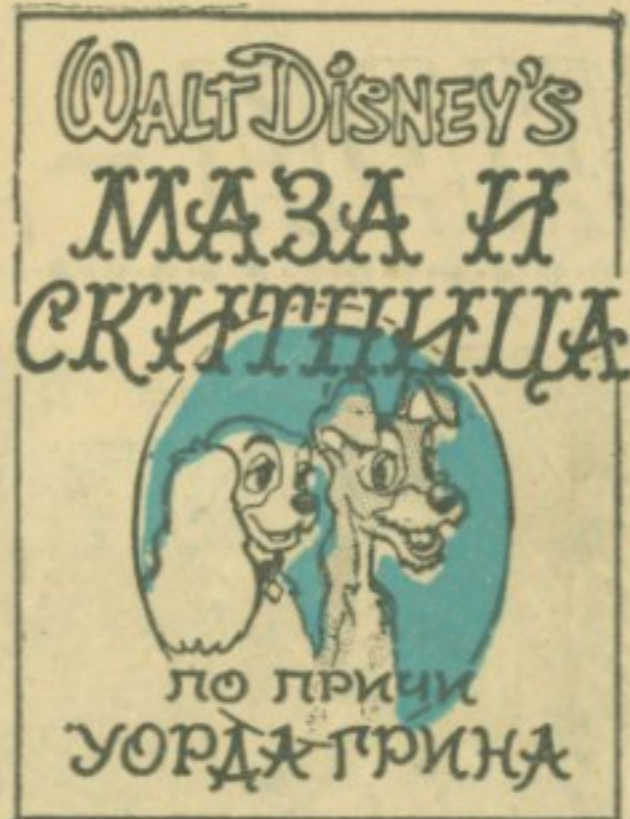

начке пјесме по Сријему и по Бачкој и по Банату горе пјевају него по Србији, а и по Србији око Саве и Дунава горе него даље унутра, особито к Босни и к Херцеговини. Тако и к западу од Сријема, што се год даље иде преко Славоније к Хрватској и к Далмацији, све су пјесме јуначке у народу више уобичајене.

Женских пак пјесама мислим да има данас највише амо доље, гдје је мање јуначких, и у Босни по варошима; јер какогод што су амо доље и људи мекши, тако су горе и жене, осим варошких, оштрије, и више мисле о јунаштву него о љубави; а може бити још и стога што амо доље, особито по Сријему и по Бачкој и по Банату, као и у Босни по варошима, жене и дјевојке живе више у друштву. У Сријему пак, и у Бачкој и у Банату по варошима се већ ни женске народне пјесме не пјевају, него којекав нове, што праве учени људи и ђаци и кафе трговачке.

Колико сам ја до данас могао дознати, јуначке пјесме понавјише спјевају људи средовјечни и старци. По реченим мјестима гдје се данас јуначке пјесме највише пјевају нема човјека који не зна неколико пјесама, ако не читавих, а оно барем комада од њих, а има их који их знају и преко педесет, а може бити и на стотине. Који човјек зна педесет различитих пјесама, ако је за тај посао, њему је ласно нову пјесму спјевати. А уз то још и ово ваља знати да сељаци по оних земљама још немају онаких брига и потреба као људи западних држава, него живе доста налик на она времена што поете називају златним вијеком.

Зачудо је да у народу нико не држи за какву мајсторију или славу нову пјесму спјевати, и не само што се нико тим не хвали, него још сваки, баш и онај који и јесте, одбија од себе и каже да је чуо од другог.

КРОЗ ЖИВОТ И ШКОЛУ

Ствари и посуђе у сељачкој кући

Кад би данашња домаћинца имала оне ствари и посуђе који су се налазили у старо време само у имућнијим сељачким кућама, она би сматрала да је живот очајан. Не само да није било данашњег посуђа, него ни многих других ствари. Уместо сјајнице горела је лојаница, а негде ни ње није било. Легало се зарана. Овде ћемо побројати ствари и посуђе који су се налазили у имућнијој сељачкој кући у старо доба, према подацима Милана Ђ. Милићевића:

Тањира, више или мање на број (како која кућа)
Пљата, плитак дрвени тањир
Сланица за млевену со
Сланик или солир
Кашика дрвених или лимених (према главама)

Виљушка неколико
Тестија (црни крчаг)
Буца, пљоснат дрвени суд за воду
Троножац (сацак) за печење пите
Ћуп
Врг
Тиква
Чабар

Круг за притискавање сира
Карлица
Крављача
Бучук, мера за жито
Корито (текне) до малог коританца
Пржуља, за пржење кафе
Ведрица за сир
Олба (канаве) стаклена, пиће
Чаша
Шоља
Вилдан
Шавољ
Крчаг, жути земљани суд за воду
Гостара, земљани суд за вино
Бардак, земљани суд за ракију
Кондир, земљани суд за вино
Милојка, шарен, порцелански суд за пиће (с ручком)
Ибрик, од бакра
Канта
Цимента
Бакарица (цезва)
Тенцера
Шерна
Чутура
Саплак, за заитање воде да се човек у путу напије,
Чорбалук или чинија
Ћаса
Чанак, од дрвета, чанак зелени (топрак)
Заструг са заклопцем

Трпеза или совра
Кутлача или варјача
Кутао (кутлић), дрвени судић као врг, за заитање воде, и за подивање
Оклагија
Бркљаница за качамак
Ренде
Ступа
Тучак, ћускија (ако је од гвожђа)
Сито
Решето (протак)
Наћве, за мешање хлеба
Перушка
Лопар за распљескивање умешена хлеба
Кустура (стругача у Врелу чаљевском)
Столице за седење
Баквица, суд за воду

Шта је бачило?

Бачило је било удружење за искоришћавање оваца у планинским крајевима. Ова удружења састајала су се редовно с пролећа, те су заједно скупљала, односно прерађивала, вуну, кострет, млеко итд. Своје производе: сир, кајмак, масло и друго продавала су за заједнички рачун. Крајем јула бачила су се растајала, па је опет сваки власник своје стадо сам искоришћавао. Бачило је могло да броји по више хиљада оваца. Чланови бачила од давнина се, углавном, међусобно познају. Власници или чобани тих стада већином су Црновунци (Власи), ваљда

остатак пастирских староседелаца овог дела Балкана. На Велебиту су се слична удружења називала братствима, а исто тако и у Херцеговини и Далмацији.

МАЛИ КОВАЧИ

Ево слике за мале цртаче који поред добре воље имају и мало дара. Покушајте да цртеж израдите у овој величини или увеличан. То можете урадити црном оловком или тушем.

ЖУТУЉА

Жутуља је јадранска риба која може бити дуга до један метар, а тешка 50 килограма. Она је широка, жућкасто-зеленкасте боје, глатке и слузаве коже, по трбуху бела као млеко, а на репу има отровну бодљу која јој служи за одбрану. Рибари чим узврате жутуљу одмах отсеку ту бодљу, да их не би повредила. Месо јој није укусно. Из њене јетре вади се лековито уље које при морци и рибари употребљавају за лечење рана, нарочито посекотина.

Ко су били бећари, а шта је бећарски данак?

Првом српском устанку војска је била народна. Али, поред ње, у устанку су учествовали и такозвани бећари. То су били добровољци, махом ускоци из Аустрије и Турске. Они су били стална војска и служили су као посада у градовима, чували су границу, пратили војводе итд. Најпознатији су били бећари који су пратили Хајдук-Вељка на Крајини, али су њих имале и друге вође, као Миленко Стојковић у Поречу и Зека Буљубаша на Дрини код Засавице. Поред хране, бећари су добијали и месечну плату.

Бећарски данак је порез који су плаћала нежењена лица. Овај данак установио је кнез Милош, а наплаћиван је од момака који су служили по хановима, били коњушари у мензуланама (поштанским станицама) итд. Данак се одређивао према заради коју су бећари имали. Половином прошлог века, овај данак плаћале су и трговачке кафе. Плаћала су га и она нежењена лица која су водила самосталну радњу, па је напустили и почели код другог да служе. Године 1864, после извршене пореске реформе, коначно је укинут бећарски данак.

МАЛЕ
ЗАНИМАЈИВОСТИ

НАБЕНИ ТРАГОВИ
„СНЕЖНОГ ДЕТЕТА“

Моника Цексон, вођа британске експедиције жена-алпиниста, изјавила је да је на Хималајима наишла на неке необичне трагове у снегу, за које је њихов Шерпа-вођич тврдио да припадају „снежном човеку“.

Дан пре тога чланови експедиције видели су један други траг, за који је вођич рекао да потиче од младунчета „снежног човека“. Трагови стопала били су дуги око дванаест сантиметара.

„Наш Шерпа упорно је остао при свом тврђењу да су то трагови „јетија“, то јест „снежног човека“. Кад смо му приметили да је то немогућно, јер су трагови сувнише мали, он је одговорио: „Да, да, то је осмогодишњи јети“.

КО ЈЕ БИО ИСОКРАТ?

Исократ (435—338 пре наше ере) био је атински беседник. Он је проповедао савез свију Грка против Персијанаца. Отрвао се после битке код Херонеје, да не би преживео поробљавање своје отаџбине.

ЕКИМОЗА

Екимоза је крвни подлив под кожом или слузокожом. Она је последица излишне крви из повређеног или оболелог крвног суда.

ПРЕ ГУТЕНБЕРГА

По мишљењу неких стручњака, у Кореји су постојали штампари који су изливали слова од бронзе у песку и штампали књиге четири деценије пре него што је Гутенберг пронашао, 1430 године, покретна слова.

НЕЖЕЉЕНО САМОУБИСТВО

Европски дивљи вепар може сам себе да убије сопственим очњаком. Горњи очњак тара се о доњи, па зато не може много да расте. Али, ако је доњи очњак сломљен, те ништа не спречава горњи очњак да расте, онда он расте свијајући се у луку, све док не дође до темена, па једног дана пробије и лобању.

ПТИЦА - ЛИРА -

Тог сунчаног јутра „Тимотије“ се, као и обично, налазио на земљаној хумци у Шербручкој Шуми, у Аустралији. Раширено перје његовог репа личило је на дивну, блиставу лезу. Хоџа је шепурећи се, певао је на сав глас и, онако гиздав и поносан, лично је на оперског певача на позорници. Тај „оперски певач“, који је живео свега двадесет миља далеко од Мелбурна, био је птица, али не обична, већ врло ретка птица-лира, која се може срести само у источним и југоисточним пределима Аустралије. Тимотије, који је доживео дубоку старост, станао је увек на истом месту. Био је велик као домаћи петар, лепо је певао и многи су долазили у шуму само ради њега.

Птица-лира добила је то име по облику свог репа, који јако подсећа на музички инструмент старих Грка. Иако се у току година Тимотије привикао на људе, његова сабраћа се, углавном, клоне човека. Онај ко одлази у аустралијске шуме само зато да би видео ове птице, може да доживи прилично разочарање, јер до њих није лако доћи. Постоје две врсте птице-лире, међу којима има доста сличности, али и разлика. Обе су добри певачи и одлични подражаваоци туђих гласова.

За птицу-лиру Европљани нису знали све до пре 157 година. Тек 1798, десет година пошто је образована колонија Нови Јужни Велс, морепловци су успели да дођу до првих примерака. Џон Гулд, чувени природњак из половине прошлог столећа, који је добио назив оца ориентолога у Аустралији, провео је две године у пустим пределима док је ухватно неколико ових птица. То није био лак посао, јер оне живе у врло дивљачном крају, а често су необично плашљиве.

За оне који су имали прилику да сретну птицу-лиру, начин њеног певања претстављао је велику загонетку. Ни данас још није сасвим познато како она изводи своје мелодије. Јер се, док пева, на њој не примећује никакав напор, нити какав дрхтај грла. Због тога су неки чак мислили да те песме ствара поветарац пролазећи кроз перје њеног раширеног репа.

Птица-лира пари се у мају, кад мужјак, напуштајући гнездо у коме је дотле боравио, одлази на хумку коју је сам начинио, да би певао и да би се показао у свој својој лепоти. Своју „позорницу“ птица-лира гради на тај начин што

прво очисти тле од папрати, траје ова необична оперска сезона, свак мужјак излази на бину да се покаже и да отпева своју арију бар десетак пута на дан. Покаткад он започиње песму негде у папрати, за време оброка, али ако га обузме одушевљење он се брзо пење на узвишћу да је тамо настави.

Поред израито своје мелодије, птица-лира је у стању да подражава гласове и других певачица. И не само то. Који-

доку у отаџбини птице-лире траје ова необична оперска сезона, свак мужјак излази на бину да се покаже и да отпева своју арију бар десетак пута на дан. Покаткад он започиње песму негде у папрати, за време оброка, али ако га обузме одушевљење он се брзо пење на узвишћу да је тамо настави.

Поред израито своје мелодије, птица-лира је у стању да подражава гласове и других певачица. И не само то. Који-

пут, она изводи такве удвојене звуке да би човек рекао како је то разговор између двеју птица. Поред обилног репертоара, свог и других птица, она подражава и звук тестере, звиздук локомотиве, лаје као пас, а може да изводи и друге звуке. Иако пева преко целе године, најлепше мелодије чују се од маја до октобра.

Женка птице-лире вреднија је и разборитија од мужјака. Сваке године у току пролећних месеци она гради гнездо без ичије помоћи, на чије дно ставља фино паперје, које је ишчупала са себе саме. У току јуна или јула она снесе једно мајушно, светлосиво јаје, из кога ће се излећи младунче. Ако птић дође на свет у току снежне зиме, мати не устаје с легала све док он не ојача. Иначе, после недељу дана она одлеће да тражи храну за себе и њега, на шта утроши прилично времена и снаге. Мали остаје у гнезду до пете или шесте недеље, кад, тетуратујући се, полете за мајком кроз шуму. Првих дана, док одлази да тражи храну, мајка га крије у трви или крај каквог великог пања, али ни дошине га не препушта самом себи. Чак су виђане женке које су пратиле кретање свог једногодишњег птића, још и тада страхујући за његов живот. Колико је птица-лира брижна мати најбоље ће показати следећи пример. Она има обичај да своје младунче, док је сасвим мало, кљуном подигне из гнезда и носи на оближњу речницу да га опере, како би с њега уклонила сваки мриси који би могао да привуче неку од грабљиваца.

Док је птице у гнезду, мајка храбро нарће на сваког незваног госта. Но, ако се постепено навикне на посетиоца, она ће одлазити у лов не пла-

шећи се за младунчетов живот. Догађало се и то да су птице-лире указивале човеку велико поверење. Природњак Смит имао је обичај да у свом врту у Сиднеју скупља црве и да их односи једној жени ове птице, која се на њих толико навикла да их је сама узимала из лименог суда. Исти природњак успео је да придобије поверење и две друге птице-лире из Шербручке Шуме, па су оне долазиле да хране своје младе чак и онда кад су се налазиле у рукама научникове супруге.

У случају да се гнездо налази високо на дрвету, женка не долази до њега летењем, већ скакутањем с гране на грану. Она нема ни издалека тако лепу одећу као мужјак. Али, чим се у септембру заврши сезона парења, мужјаци губе пера из репа, којих је 16 на броју. За месец дана остану без иједног, али се убрзо појаве нова. Лишени свог украса, али и терета, мужјаци у том међувремену помало лете, све док не отежају под новом лезом. Да би младунче стекло богат реп правог мужјака, потребно је да прође седам до осам година.

Брачне заједнице ових птица трају по више година и није искључено да обоје припадају једној истој породици. У погледу дужине живота, засад се зна да им трај неје кратак, али колико траје још није утврђено. Омљени стари Тимотије, кога су знали многи грађани Мелбурна, живео је 25 година.

Спор због МОРСКИХ ПАСА

Питање коме припадају морски пси у Беринговом Мору изгледа на први поглед смешно. Свако ће рећи да морски пас припада ономе ко га улови. Но, то није тако. Ово ово „смешно питање“ избио је у своје време велики спор између Енглеске и САД.

Берингово Море, које захвата простор између Камчатке, Аљаске и Алеутских Острва, било је у XIX веку богато морским псима. Крајно ових животиња уловљених само у току једне године доносило је приход од преко 30 милиона златних динара, у то време фантастично велику суму. Све до половине XIX века обале Беринговог Мора припадале су Русији, па је стога она сматрала ово море „својим језером“. Указом од 1821 године руска влада забранила је странцима да лови морске псе на даљини од сто морских миља од обала и острва. То је практично значило да су странци били искључени из учешћа у лову на морске псе. После протеста Енглеца и Американаца, Руси су и њима признали право да могу ловити у овим водама.

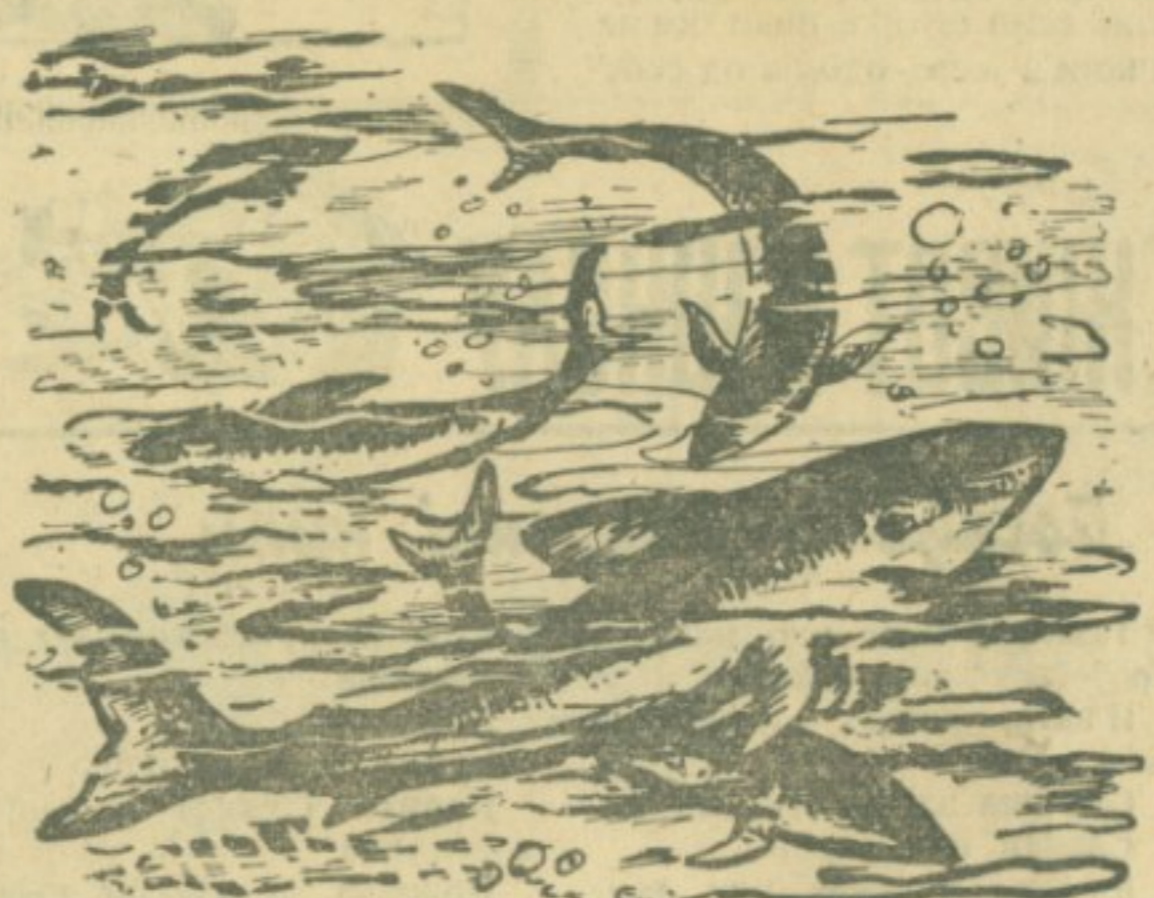
Године 1867 ово питање поново се компликовало. Куповином Аљаске, САД су добиле и Прибиловска Острва, која су била главно пребивалиште морских паса. Сад су Американци постали главни извозници овог скупоценог крзна. Међутим, њихов монопол угрожавали су енглески ловци, који су долазили у све већим групама. Да би то спречили, Американци

су изнели мишљење да морски пси припадају САД без обзира на то да ли се налазе у близини америчких обала или на пучини Беринговог Мора, па су без милости хватили канадске ловце, пленили њихове лађе, а њих осуђивали на ноћване казне и затвор.

У одбрани свога права на лов, Енглези су се позвали на уговоре с Русијом из 1824 и 1825 године, којима је била призната слобода лова на отвореном мору. Јесте, Американци су купили Аљаску, али

тим, овде се ради о америчким морским псима. А они су амерички због тога што обитавају на америчким острвима. Ако се удаље од њих и исплове на отворено море, тиме се ништа не мења. Зар се не дешава да стадо једног фармера залута далеко од фарме? Нико, међутим, и не покушава да због тога оспори његову својину.

Спор се није могао решити међусобним преговорима, па је одлучено да се ово питање упути изборном суду, који ће

је писмен поступак, у коме су противничке стране поднеле своје мемоаре и одговоре на мемоаре. Нарочито су били опширни амерички мемоари. Они су сачињавали 16 књига са по више хиљада страна. На усменој расправи Енглеце је заступало седам адвоката, а Американце четири.

После неколико месеци жучног расправљања, суд је изрекао пресуду 15 августа 1893, којом је стао на страну Енглеске. Американци немају право својине над морским псима кад се они удаље више од три миље од америчког копна. Заплена канадских лађа проглашена је незаконитом, па су Американци били дужни да на докнаде штету.

Тако се завршио овај „чудни“ спор. Сагласно томе, и данас је одређено обално море, које износи 3 до 9 миља од копна. У овој зони забрањен је риболов странцима. Море изван ове границе зове се отвореним, слободним, па је у њему и лов слободан за све.

ШТА ЈЕ ХЕТЕРИЈА?

Хетерија је била тајна политичка организација. Грчки песник Рига од Фере основао је ову организацију 1780 године у Румунији, с циљем да ослободи Грке и остале балканске хришћане испод Турака. Хетерија је обновљена 1814 године у Одеси, под вођством Скуфоса, а затим потчињена одбору од осам чланова. Она је дуже време имала своје седиште у Русији. Караборје је од 1816 године био у вези с Хетеријом. Хетерија је била покретач грчког устанка 1821 године.

ДВА ДЕЈИВИЈА
Силни Симфонија
WALT DISNEY

КО ТО ДРУМОМ ПРОЛАЗИ У КАСУ?
ГЛЕ, ПА ТО ЈЕ КОКИНО ПИЛЕНЦЕ!
ЖИВА ЗГОДА ЗА МЕНЕ И ТАСУ ДА СТЕКНЕМО ЛОВОРОВЕ ВЕНЦЕ.

ПОБРАТИМЕ, ПОЖУРИ ОВАМО!
ХАЈДЕ, БРЖЕ... МАНИ СЕ ЧУДИЦЕ!

БОЈ НА КОСОВУ

У целој нашој старијој историји помињу се свега четири велике битке: Битка код Бара 1042, код Велбужда 1330, на Марици 1371 и на Косову 1389. Опис три прве битке објавили смо раније, а сада ћемо дати опис Боја на Косову.

Ниједан догађај из наше старије прошлости није оставио таквог трага у народној и уметничкој књижевности, нити је дошао до толико јаког изражаја у историји и животу нашег народа као Боја на Косову.

Готово непосредно пре ове судбоносне битке, ми смо имали два сукоба са Османлијама. Први се догодио 1386, на реци Топлици код села Плочника, недалеко од Прокупља, где их је кнез Лазар до ногу потукао. Друга битка одиграла се код Билеће, у Херцеговини, 1388. Ту је босански војсковођа Влатко Вуковић аметице потукао истакнутог турског ратника Шахина, отео му плен и ослободио робље које је он водио. И једна и друга битка јасно су показале Османлијама да неће бити лак коначан обрачуна на који су се они спремали са српским народом.

Битка на Косову догодила се у уторак, 28 јуна 1389 године, али је султан Мурат дошао на Косово две недеље пре тога са око 50.000 војника и извршио формирање трупа. Срби су тамо већ били, али са упола мањом војском; било их је свега око 25.000.

Главна снага српске војске, као и све ондашње феудалне војске, била је оклопљена коњица. И витез и коњ били су добро заштићени гвозденим оклопом, а нарочито важнији делови тела. Таква коњица била је главна ударна снага. Турци су такође имали тешко оклопљену коњицу, али је њихова главна снага била лака коњица, која је била веома покретљива, и пешадија.

Српска војска која се борила на Косову имала је ово оружје: топузе, копља, глефове (нека врста копља) и мачеве дворучњаке. Мачеви дворучњаки имали су дугу дршку и дуго тешко сечиво. Они су били одлично средство за борбу против оклопа, а њима се руковало са обе руке, па им отуда и име. Наоружање турске војске било је слично српском. Турци су имали ово оружје:

перне буздоване, топузе, копља и бојне секире. Бојне секире употребљаване су против оклопа, а нарочито против панцирних кошуља. Коњаници су ове секире носили у коњим футролама и вешали их о седло, а пешадија за појасом. Али, као сви источни народи, и Турци су се доста сулужили луком и стрелом.

Срби су заузели свој борбени положај на десној обали Лаба. Десним крилом били су наслоњени на Ситницу, а левим на планине. Турци су се постројили на левој обали Лаба. Ширина фронта износила је око два километра, а размак између противника око 200 метара.

Према нашим старим писцима, кнез Лазар је пред саму Косовску битку изрекао следеће речи својим војницима: "Боље нам је у подвигу смрт, но са стидом живот; боље је нама у боју од мача смрт примити, но плећа непријатељима нашим дати (тј. побећи)". Ове речи кнеза Лазара јасно показују да су Срби били решени да бране независност и слободу своје земље.

Главни командант српске војске био је сам кнез Лазар. Он је био на челу центра, окружен својом гардом. Десним крилом руководио је Вук Бранковић с браћом Мусићима. Они су били на челу својих витезова. Командант левог крила био је Влатко Вуковић, на челу босанске војске. Напред је била коњица, постројена у густо збијене редове. То су били витезови, који су држали уздигнуту копља на којима су се виле заставице. Изад њих била је српска пешадија. Изад целе војске вили су се такозвани барјаци крсташа, симбол хришћанске војске.

Султан Мурат узео је команду над турским центром. Његов млади син Јакуб Челебија командовао је левим крилом, а десним старији син Бајазит

Илдерим (Муња). И Мурат и његови синови имали су уза се храбре и искусне турске војсковође. Код њих су били у првом реду стрелци, затим пешадија, па коњица. И над турском војском виле су се заставе, на чијим су врховима били коњски репови, главе вукова и бивола. У средини, пред Мурата, виле се такозвана зелена прококова застава, као знак да се води свети рат против неверника.

Било је око 8 часова изјутра. И једна и друга страна нестрпљиво су очекивале почетак боја. Наједном су у турској војсци одјекнули звуци зурла и бубњева. У истом тренутку, са затегнутих тетива

турских стрелаца полетела је киша стрела према српској војсци. Густо збијени српски оклопници окренули су своја бојна копља на непријатеља, а одмах затим одјекнуо је страховит топот коњице, која је као челични ваљак прегазила турске стрелце.

Српски центар и оба крила извршили су страховит напад на Турке. Турско десно крило под Бајазитовом и центар под Муратовом командом одолевали су, док се лево крило под Јакуб Челебијом ускомешало. Турци су почели да се повлаче. На све стране одјекивала је заглушена вика, чули су се јауци, бојни покличи и рзање коња. Настао је страховит ратни метеж. У народној песми "Косовка девојка" верно је описана жестина битке:

Ал' беседи Орловићу Павле: Сестро драга, Косовско девојко! Вилиш душо, она копља бојна Понављаша, а и понајгушаша. Онда ј' пала крвца од Јунака Та доброме коњу до стремеца. До стремеца и до узенгље, А Јунаку до свилена паса.

У турским изворима овако се описује ситуација на бојништу: "Од бубњева, труба и свирала, од врских коња и дозивања људи неки пустише душу... Мачеви засијају као ватрене муње... Лаки османски стрелци започеше бој... Тешко наоружан српска пешадија стајаше као стена... Дуго се борило без очигледног успеха... Најзад побоше Срби на јуриш, пробише бојни поредак османски и доведоше њихово лево крило у страшну забуну".

У ратној вреви боре се и кнез Лазар и султан Мурат. Усред тог метежа, према летописима, један "врло благородан и веран муж убија Мурата". То је био Милош Обилић. Турски песник Ахмедиа (1334-1413) пише: "И он (Милош) наједном уста из лежећег положаја, и прискочи и удари шаха ханџаром". И у народној песми "Царница Милица и слуга Милутин" каже се да је Милош извршио херојско дело:

Милош ти је, госпо, погинуо Код Ситнице код воде студене. Ве но многи Турци изгинули: Милош згуби турског цара Мурата.

Два византијска писца, који су живели у време блиско Боју на Косову, потврђују да је Милош извршио ово дело, за које кажу: "Дело које се речима не да описати... Дело дивног и храброг младића ко-

ји је потпуно постигнуто, намењена сврха... Нападај најлепши од свих за које ми знамо".

После извршеног Милошевог дела, у турској војсци настала је пометња. Турци су тешко рањеног Мурата унели у шатор, где је он убрзо издахнуо. Но, они прикривају његову смрт, да не би дошло до панике. Бој и даље бесни. Бајазит, видећи критичну ситуацију, пребације одреде коњице на угрожено лево крило и тако зауставља напредовање српске војске. У борбу улазе и свежи турски одреди. Напад Турака био је силан и на центар и на десно крило. Борба постаје све крвавија. У српској војсци неки се већ повлаче. То Турци искоришћују, али не могу да окончају борбу, која траје све до вечери. Српски отпор најдуже је трајао у центру. Најзад је Лазар са својим витезовима заробљен. Бајазит је наредио да се сви погубе. Срби су храбро примили његову сурову одлуку, а витезови су замолили да буду погубљени по кнеза, што је и учињено.

Овим је бој био завршен. Бајазит, да би осигурао престо себи, послао је гласника своме брату Јакубу Челебији с поруком да га отац зове хитно, иако је Мурат већ био мртав. Кад је Јакуб ушао у Муратов шатор, дочекали су га завереници и погубили. То је изазвало метеж у турској војсци, али је Бајазит остао победник. Он је морао да хита у Једрене, да би осигурао престо.

Од истакнутих српских војсковођа бој су преживели Вук Бранковић и босански војвода Влатко Вуковић. Погинулог кнеза Лазара наследио је његов малолетни син Стеван, а Стеванова мајка постала је регенткиња. Тешко стање у Србији одмах су искористили Мађари, напали је са севера и приграбили нека места. Милана је због тога направила компромис с Бајазитом и за њега удала своју кћер Оливеру.

Пораз на Косову није значајно и коначно катастрофа. Отпор српског народа није престао и трајао је, још пуних 70 година. Србија је пала тек 1459 године, падом Смедерева, које је било последње упориште српске средњовековне државе.

МАЛЕ ЗАНИМИВОСТИ

ГАЈИТ
Гајит је редак минерал, густа састава и беле боје. Међу кречњацима Горског Котара, код Плешаца у Хрватској, нашао га је познати наш научник Фран Тућан, који га је и хемиски испитао. Он је пронашао да је то калциски магнезијски карбонат с водом. Он га је назвао гајитом по Јубдевити Гају.

БЕЗ СРЕЂЕ...
Чувени холандски сликар Винсент Ван Гог за свог живота продао је свега једну слику, и то, рачунато у доларима, за 129 долара. Данас се сва његова дела процењују на укупно 10 милиона долара. Само једна слика продата је за 80.000 долара.

ЧУДНО, АЛИ ИСТИНИТО
Иако се с вратом жирафе не може упоредити врат ниједне друге животиње, а најмање врат једног врапца, ипак врабац има у вратном делу свог кичменог стуба 14 пршљенова, а жирафа свега четири.

НЕОБИЧНИ ЕПИТАФИ

Приче на камену" зове се једна необична збирка објављена пре десетак година у Оксфорду. Она садржи неколико стотина натписа у прози и стиху преписаних са надгробних споменика у разним земљама. Поред уобичајених натписа о пролазности живота и суровој смрти, какви се могу наћи готово код свих народа, забележени су и занимљиви, неуобичајени епитафи у којима је, понекад само с неколико речи, испричан читав живот човека са чијег је споменика преписан.

На гробљу у Фениксу, у Америци, на надгробном споменику Аменза Дајгерта, који је 1924 године преминуо при крају своје седме деценије, урезан је овај натпис:
Американец по рођењу
Немац и Холанђанин по преклу

Републиканец по политичком убеђењу
Дрогериста по занимању
Нежења — судбином.

Под једним великим храстом у Лебеку, у Калифорнији, налази се камена плоча на којој је, у неколико речи, испричана судбина једног ловца на крзна.

Питер Лебек пуцао је под овим дрветом на једног медведа и, претпоостављајући да је медвед мртав, пришао му је. Преварио се. Медвед га је зграбио и убио. Његови другови сахранили су га под овим дрветом, у чију су кору урезали овај натпис: "Питер Лебек, погинуо овде 17 октобра 1837". Кора с натписом касније је исечена и може се видети у библиотеци у Бекерсфилду.

Следеће речи урезане су на надгробном споменику Давида

КАКАВ ЈЕ ТО ЖУМБЕРАЧКИ ВЕЗ?

Жумберачки вез одликује се провласном израдом. Вез употребљавају жене, у првом реду за шарање кошуља. Нарочито је леп прсни део. Технички термини за поједине орнаменте гласе: водница, мулице, саблице, ребрица, огњилца, ретка пера, зубљена пера, гнидана пера, подвлакница, решетари, уске мулице, ображено, триока, гранчице склапане итд. Жене везу у модроцрвеној боји.

АЛШАРИТ

Алшарит је минерал. Налази се међу арсеновим рудама код Алшара, у Македонији. Проучио га је чешки минералог Јежек и по месту Алшару назвао га алшарит.

ШТА ЈЕ ЈАМС?

Јамс је кртоласта биљка која расте у тропским пределима. Корен јој је тежак пет до шест, па и више килограма. Садржи доста скроба, те служи за исхрану.

ЧЕКАЈ ДА ТЕ УСПУТ ПРИЧУВАМО, НЕ ДАМО ТИ САМОМ КРОЗ УЛИЦЕ!

ШТО СМО МОГЛИ СВЕ СМО УЧИНИЛИ, ТРАЖИЛИ ГА КУДА ГОД СМО ЗНАЛИ... СВЕ УЗАЛУД...

НАШЛИ СМО ГА, АЛ' СМО С НОГУ СПАЛИ

СИНЕ МИЛИ! МАМА!

НАСТАВИЋЕ СЕ

ЗАНИМАЈИВОСТИ О СЛОНИ

кроз шуму бамбуса, које испред себе сурлом уклања лево и десно. Тај дин мало личи на слона који у зоолошком врту пружа сурлу кроз решетке као да проси. Својом снагом он без видљивог напора обара и она стабла која пркосе дрвосечној секири.

Таквом слону ланцем су сапете предње ноге да се не би

би му морале бити покорне. Ти слонове раде само пре подне. Остало време проводе у шуми, где сами сакупе и поједу хиљаду килограма биљне хране, колико им је потребно сваког дана. Они човеку ништа не дугују и због тога се од њих може захтевати само онолико колико су спремни и вољни да ураде. Зато је позив гонича — како то они тврде — један од најлепших и најплеменитијих, као што је и слон најплеменитија животиња. Гоничи их никад не ударају и не боду; они их само поттичу и — како кажу — „моле“. Иначе, „добровољац“ би могао да се увреди. А и шта би користила љутита претња или грубо поступање, какво ма гарац и коњ често морају да подносе? Зар танким копљима кажњавати тог шна који би, само да хоће, једним ударцем сурле сравнио човека са земљом?

Игра жмурке у прашуми

Гоничи слонима рано устају. У свитање они већ полазе да траже своје „радилице“, који око врата носе звонца да би се лакше открило где се налазе. Сваки гонич познаје звук звона свога слона, па ипак често мора да превали и по десет километара док га нађе.

Слонови нису без разлога на гласу као мудре животиње. Кад су добро расположени, они умеју дуго да се крију од гонича, као да играју жмурке. Ако одлуче да крену у неку „забрањену зону“, например на плантажу банаана, по којој су у стању да начине чудо и покор, они умеју блатом да запуше своја звона да их не би одале.

Жмурке играју баш као деца. Скривени, слушају како их гоничи дозивају и не мрдају

с места. Чак и кад виде да су откривени, праве се незешти све док им гонич не приђе. Та да послушно клекну, па легну, да би им човек усео на главу.

Тај подупити слон разуме два „језика“: њиме се може управљати помоћу двадесет четри команде које та мудра животиња разликује, или само додирима човечије ноге иза огромног уха колоса.

Смисао за „технику“

Понекад слон уме да се снаје на послу готово као човек. Он је необично спретан. Лако гази и успева да допре и тамо где би човечја нога тешко стигла. Чак и наизглед немогућно успева да постигне. Кад, рецимо, уз веома струму палину треба да извуче нарочито тежак трупца везан за њега ланцем, кад већ изгледа да ни његова снага није довољна, он нагло клекне на предње ноге и тако повуче трупца више тежином свог тела него снагом. Ако какво стабло с врха почне да се котрља наатраг, слон уме да га задржи кљовама, да га врати и гурне преко гребена, па да са уживањем гледа како се дрво сурвава низ рижу (нарочито начињен јаз). Кад се у рижу испречи стабло, па људи и поред свих напора не успеју да рашисте нагомиране трупе, слон уме и без команде да се упути ка том месту и сам ослободи пролаз.

Гоничи тврде да слон уопште има смисла за технику, да уме себи да помогне разним „помоћним справама“, које сам измишља и ствара. Ако га, на пример, засрбе леђа, он се неће чешати тарући их о дрво или стену, већ ће одломити грану, дугу тачно колико треба, узети је у сурлу и њоме се почешати.

Познаваоци слонима тврде да ова животиња није сентиментална као, рецимо, пас. Слон није дубоко одан гоничу, нема „псећи поглед“, и више је везан за људе, за свој посао, него за одређеног човека. Зато ће без отпора примити новог гонича кад стари оде и покоравати се новом гласу. По томе су полудивљи слонове много сличнији мачкама него псима.

ВЕРОВАТНИ

ГРАД ГЛУВИХ

У италијанском градићу Лардарелу догодно се пре четрдесетак година необичан несрећан случај: неколико хиљада становника истовремено је оглувело. Узрок њихове глувоће била је једна необјашњена природна појава. Наиме, земљиште на коме је град подигнут одједном је почело да „урла“, и то тако страшно да се урлик, праћен грмљавином, чуо на 50 километара околу. „Урлање“ земље трајало је неколико дана и сви они који нису одмах напустили Лардарелу изгубили су слух. Ова чудновата природна појава поновила се 1931 године.

ОТПОРНО КАО — ЈАЈЕ

Као украс на торњу једног храма у Аксуму, у Етиопији, налази се седам нојевих јаја. За последњих 180 година ниједно од тих јаја није се разбило.

ПЛЕМЕ КОЈЕ ЖИВИ НА ВОДИ

Недалеко од Станкаја, у архиепископату Сулу, живи племе Џисаја, које је на води подигло себи град. Њихово насеље могло би се по броју становника мерити са многим великим европским градовима. Чланови овог племена рађају се, живе и умиру на води. Куће су им чамци саграђени од дебелих стабала. Многи од њих никад нису ступили на суво, тврдећи да их при самој по-

мисли на то хвата вртоглавица. Занимљиво је да чланови овог племена нису добри поморци: боје се сваке веће непогоде на води.

ПАЛАТА — СОПСТВЕНОСТ ДВА ГРАДА

Палату „Росо“, у којој се данас налази градски уметнички музеј, добио је италијански град Ђенова као завештање од једног члана породице Росо. Према том завештању, никаква измена у структури палате не сме се извршити без писменог одобрења општинске управе града Париза.

НЕВЕРОВАТНО...

Анита Редаели, којој је 87 година, већ четврт века живи у Холивуду, престоници

америчке филмске индустрије, а ипак још ниједном у животу није била у биоскопу.

У прашуми чак и припитомљен слон изгледа друкчије него у зоолошком врту, акамоли они за које би се могло рећи да су готово полудивљи! Баш таквих слонима има на шумским радилиштима у Бурми, где при обарању и извлачењу стабада замењују — тракторе.

Дрвеће тамо није горастасно ни густо, и само где се и бамбус уврежи уздиже се непролазан зид. Кроз такав зид може се понекад у близини радилишта чути хуктање, као да ту ради парна машина. Убрзо затим појавиће се слон са огромним кљовама. Његово глатко тело пробија се лако

много удаљно од радилишта, јер свако после подне он је слободан, без чувара и гонича, без надзора, у огромној прашуми.

„Племенити позив“

Надзорник гонича слонима увек је спреман да објасни да те грдосије које вредно раде нису неке кротке домаће животиње, зависне од човека да

МАЛИ ХИЈАВАТА

СВЕ ЗБОГ СМАРАГА...

Пред сам последњи рат, у малом граду Музо, у јужноамеричкој држави Колумбији, подигнута је модерна зграда, у којој је уређена исто тако модерна операциона сала. Из иностранства набављени су најбољи рентген-апарати и остали уређаји потребни за преглед и извођење најкомпликованијих операција, а из главног града Колумбије дошли су чувени лекари, специјалисти за хирургију.

Оснивање ове установе у градићу који се састоји из свега неколико улица, по којима су без икаквог реда разбацане омање зграде, изазвало је чуђење код непућених. Многи су мислили да се овим хтелом помоћи становништву овог забаченог места. Али, нису били у праву.

У непосредној близини града налази се рудник смарагда, у коме је радило око 900 рудара. Још кад је рудник отворен, предузете су мере да се спрече крађе, како би сваки, и најситији грумен овог скупоценог камена дошао у руке „законитих“ власника. Свуда око рудника постављене су страже, а наоружани полицајци крстарили су непрекидно по радилишту. Власници су се брзо богатали. Но, после извесног времена настала је међу њима узбуна: принос је почео нагло да опада. Они су одмах посумњали да их то рудари поткрадају, па су завели оштре мере. Пре одласка кућама радиници су подвргавани детаљном претресу, али без успеха. Код њих се није могло ништа наћи.

На састанку управе рудника, један од шефова изнео је ми-

шљење да радиници износе смарагд из рудника на тај начин што га — прогутају. Како да се то спречи? Пао је предлог да се набаве рентген-апарати. Тако се родила идеја о стварању ове „здравствене“ установе у забаченом градићу Музо.

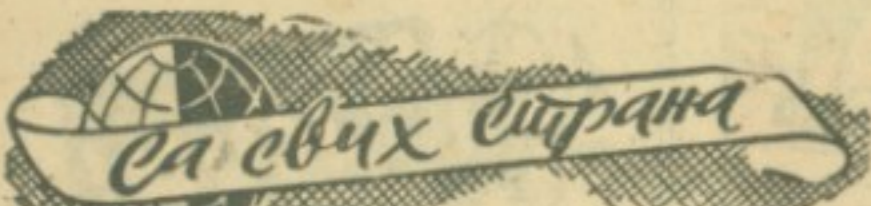
Кад је зграда била довршена, одмах је извршен рентгенски преглед свих рудара. Ни он није донео никакве резултате. Али, ова установа и даље је остала, и у њој специјалисти за хирургију, спремни да расеку трбух сваком руда-

ру код кога би рентгенски апарат открио скривени смарагд.

Ускоро после тога уведена је још једна мера која је имала за циљ да заштити интересе власника рудника смарагда. Овога пута из дневном реду биле су — кокошке. Наиме, примећено је да на радилиште често долазе кокошке из околине, које кљуцају спне комадиће смарагда. Зато је издато наређење свим Индијанцима-домороцима који станују око рудника да морају

пријавити управи свако клање својих кокошака. Индијанци су се успротивили томе и затражили заштиту од власти. Добили су неочекиван одговор: наређењем управе рудника права Индијанаца нису повремена. Они смеју и даље да држе кокошке по својој вољи. Кокошке остају у њиховом власништву, с тим ограничењем што утроба кокошака не припада њима, већ власницима рудника.

Да ли се после тога повећала производња у рудницима смарагда? Изгледа да није. И то из простог разлога што су резерве смарагда смањене. А против природног смањења резерви, власници нису могли да пронађу „одговарајућу меру“.

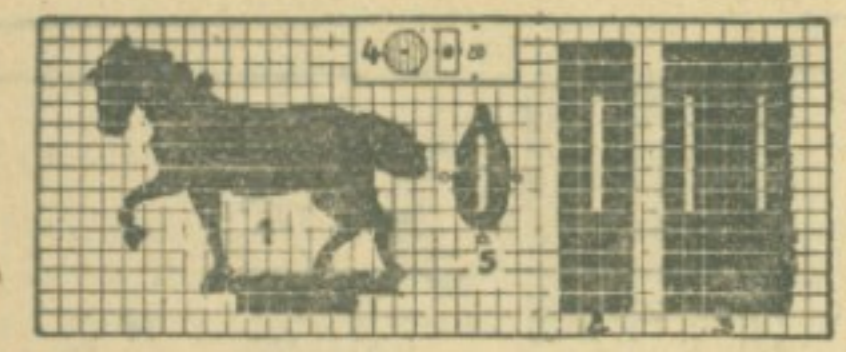
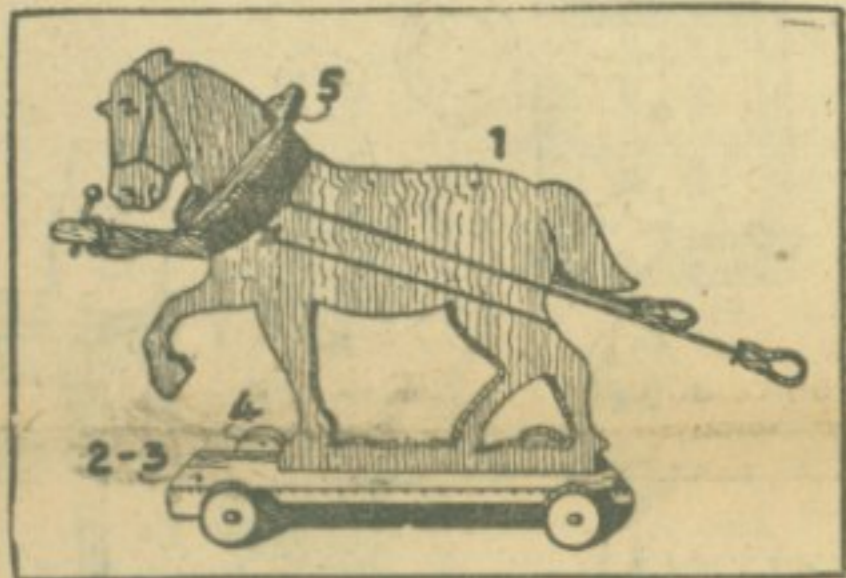
КАКО ЈЕ БИО УТВРЂЕН ВАВИЛОН?

У стара времена, кад није било ватреног оружја, градови су се тешко освајали. Били су опасни јаким бедемима, које није било лако срушити, јер је посада за одбрану била увек у повољнијем положају и лако је ометала нападача. Тако је био утврђен и стари Вавилон. Остаци његових утврђења откривени су приликом ископавања. Вавилон је био окружен са три зида. Дебљина једног зида била је 7,8 метара, другог 7, а трећег 3,3 метра. Иза последњег зида налазио се ров. Један од зидова имао је куле широке преко осам метара. Те куле биле су распоређене на растојању од око 40 метара једна од друге. Археолози су ископали остатке 15 кула. Претпоставља се да је дуж читавог зида било 300 таквих кула. Систем постројења којима се могла регулисати вода омогућавао је да се у случају појаве непријатеља поплави нада-леко сва околна око Вавилона.

И ПОРЕД ЗАБРАНЕ...

У 16, 17 и 18 веку лов на црнице у Африци био је у пуној жељу. Доцније је забрањена трговина црним робљем, али све је било узалуд. Почело је кријумчарење на велико. Поједине државе покушавале су да то спрече и страшно су прогониле кријумчаре. Сматра се да је у то време из Африке одвођено у ропство око 350.000 црнаца годишње, од чега је на другу страну океана стизало свега око 70.000. Остало је, измучено и измрцварено, умирало на броду и бацано у море. Крајем 18 века у Лондону, Ливерпулу и Бристолу било је преко 200 бродова који су се бавили искључиво трговином робљем. Ти бродови редовно су саобраћали између Гвинејског Залива, Антилских Острва и америчког копна. Свих 200 бродова могли су одједном понети до 50.000 робова.

УПРЕГНУТ КОЊ

Овде вам дајемо два цртежа. На првом је претстављен упрегнут коњ, а на другом план како се праве поједини његови делови. Бројке на плану, које се подударају с бројкама на коњу, јасно показују како се они праве. Цела играчка може да се изради од шпер-плоче помоћу малог алата.

МРАВИ И ЊИХОВЕ „КРАВЕ МУЗАРЕ“

Познато је да лисце ваши служе мрави-ма као „краве музаре“, из којих они сису шећерни сируп. Научници су прилично тачно израчунали колико шећера мрави прикупе на тај начин. Првени шумски мрав од једне „музаре“ понесе кући један милиграм „меда“, а то он понавља пет пута дневно. Према томе, ако један мравчињак има 100.000 становника и сваког дана само једна петина њих одлази на музру, онда они прикупе десет килограма шећера у сезони. То је прилична количина за тако ситне инсекте, чак и у поређењу с количином меда коју произведу њеле.

МЕЛМАК-СМОЛА — НОВА ПЛАСТИЧНА МАТЕРИЈА

Пластичне материја стално се усавршавају и све више подешавају за најразличитију употребу. Једна нова врста замењује гипс у ортопедској хирургији. То је мелмак-смола, која може да се комбинује с гипсом, а мешу може да начини сам лекар. Под оваквом облогом преломљене кости брже и лакше сраштају.

КОЛИКО НЕКЕ ЖИВОТИЊЕ ИЗЛЕГУ ЈАЈА ГОДИШЊЕ?

Овде ћемо набројати колико неке животиње излегу јаја у току једне године. Кључар излегу једно јаје, орао 2, великан 2 до 3, чавка 5, рода 3 до 5, сврака 6 до 7, препелица 8 до 12, ној до 15, шева 15 до 18, јастребица 7 до 10, врабац 20, кукавица око 20, пастрмка од 500 до 2.000, бакарник око 4 милиона, мрав-термит око 10 милиона, а глиста преко 50 милиона.

ДА ЛИ ЗНАТЕ?

ДДТ У СВАКОМ ЈЕЉУ

Један амерички лекар вршио је анализу јела у ресторанима и мензана и утврдио да људи са сваком обедом поједу извесну количину ДДТ-а. ДДТ се слаже у масним деловима тела, али су његове количине сувише мале да би изазвале теже поремећаје. Ово је, очигледно, једна од последица све шире примене овог инсектицидног средства. Занимљиво је да није нађено ниједно јело без ДДТ-а. Масна јела имала су га више од јела без масти. Да су ове количине ипак безопасне установљено је захваљујући опитима с добровољцима, који су уносили у организам око 200 пута више ДДТ-а него што га човек нормално поједе с храном. Мада су имали у себи пола милиграма ове хемикалије по килограму телесне тежине, и то у току неколико месеци, прошли су без озбиљних последица.

АНТИБИОТИЦИ УТИЧУ НА БИЉКЕ

Један амерички научник из Бруклина успео је да смањи проценат никотина у дувану на тај начин што је земљи у којој се развијала биљка додавао антибиотику. Он је на једном научном скупу изнео своју теорију, по којој се употребом антибиотика може утицати на биљке да смање или повећају извесне састојке у себи. То се може применити не само код дувана, него и код разних лековитих биљака, да им се повећа проценат корисних састојка.

КАКВА ЈЕ ТО МАРИОТОВА БОЦА?

Мариотова боца је таква боца код које се, помоћу цевки провучене кроз гратић, може регулисати брзина и стицања течности.

КРВ У ЛЕЧЕЊУ РАЗНИХ БОЛЕСТИ

После двадесетогодишњих научних истраживања и опита, научници са Харвардског универзитета усавршили су једну нарочиту машину, која из крви здравих давалаца извлачи састојке од неочењиве користи за лечење разних болести. Један од пет постојећих модела овакве машине биће послат Научно-истраживачком медицинском центру француске армије у Паризу, док ће остали остати у америчким лабораторијама.

НОВ АЛУМИНИЈУМ

Не треба никад стругати емајлирано посуђе, јер се квари глеђ. Слично је и с посуђем од алуминијума, које се квари од кристалне соде или цеђи. Али, ти судови се ипак морају на неки начин очистити, нарочито ако јело у њима загорни и ухвати се за дно. Савремена хемија и овде је претекла у помоћ. Сад се посуђе превлачи слојем полираног алуминијума, те унутрашња површина постаје толико глатка да се јело не лепи за њу, па се они судови перу без стругања лако као тањир од порцелана.

КАКАВ ЈЕ ТО НОВАЦ ФОЛИС?

Фолисом је називана једна врста византског бакарног новца, а затим кеса ситног новца који се не броји, него мери на кантар. Кеса је понекипут била запечаћена, што је служило као јемство за исправну тежину.

ОГРЛИЧАР

Огрличар је барска птица шиљаста кљуна, велика до 30 сантиметара. Писак јој је продоран, а перје тамномеђе боје. С пролећа мужјацима ниче огрлица од крутог перја. Живи у северној Европи.

БРОДОВИ И АВИОНИ НА АТОМСКИ ПОГОН

Према мишљењу др Џона Данинга једног од пионира на пољу истраживања атомске енергије у Америци, „не постоји никакав технички ни економски разлог да кроз десетину година сваки већи брод не буде на атомски погон“. А Гордон Дни, бивши претседник америчке Комисије за атомску енергију, вели: „Могућно је да, од данас за десет година, имамо и авионе, и дирижабле, и локомotive на атомски погон, али аутомобили на атомски погон изгледају ми непрактични“.

ОДАКЛЕ ЈЕ ПОРЕКЛОМ КРИКЕТ?

Крикет је омиљена игра у Енглеској, а пореклом је из Француске. Данашњи облик играња утврђен је у 18 веку. На отвореном игралишту играју две екипе, свака од по 11 играча. Игра се малом лоптом и штаповима на игралишту дугом 26, а широком 10 метара. Једна екипа напада са 11, а друга брани са два играча на вратима да лопта не сруши дрвце.

... јединица за мерење буке зове се фон и она одговара најмањој разлици између два шума коју људско ухо може да осети. Рика лава даје 100 фонов, песма славуја 20, а бука авионског пропелера 120. Буку јачине 130 фонов ухо већ осећа као бол.

... у нашем народу најбоља овца у стаду назива се грандафиљка.

... још стари народи дивили су се ноћном светлуцању мора, и ако нису знали откуд оно долази. Решење те загонетке дошло је тек микроскопом. Француз Дикемар из Авра (друга половина 18 века) први је доказао да филтрирана морска вода, која је пре филтрирања светлуцава, више не светли. На основу тога откривено је да ово светлуцање проузрокују жива бића, која су остајала на хартији за филтрирање. Бечки професор Молиш научио је једном од таквих малих бића лампу која је давала потпуно хладну светлост.

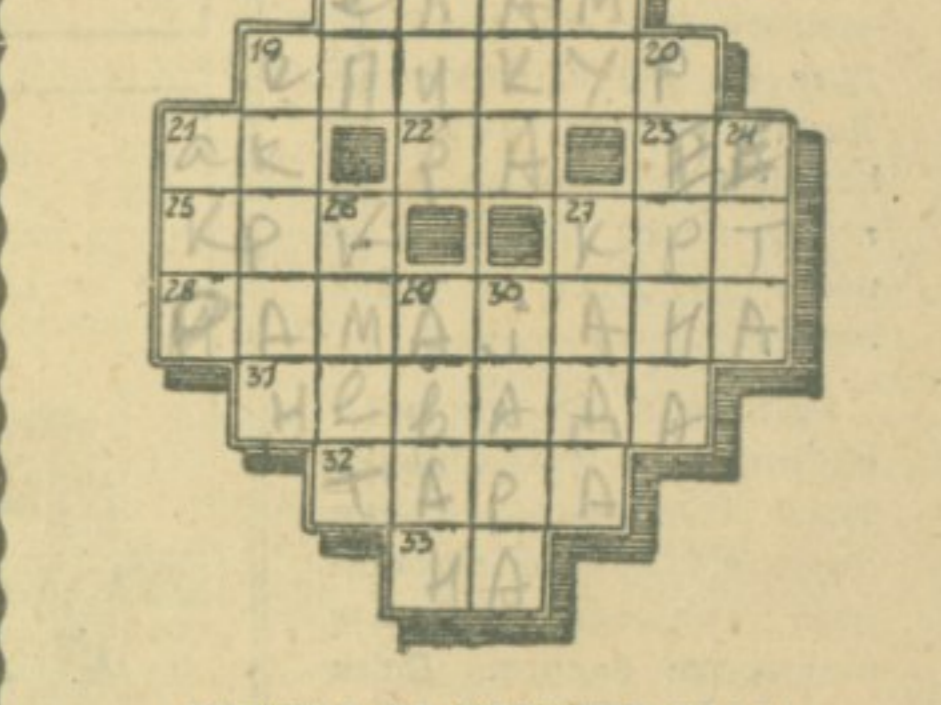
... прва подморница која је пловила испод леда био је „Протектор“ конструктора Симона Лејка. „Протектор“ је извршио своју пробну пловиду испод леда у заливу Нарангсет, 1903 године.

Укрштене речи

Водоравно: 1) домаћа животиња; 2) мера за хартију; 3) река у Јужној Америци; 4) четврти падеж; 5) простор за заваривање оваци; 6) турска титула; 7) мера за површину; 8) река у Италији; 9) слово латинице; 10) вештак у обучавању животиња; 11) област у Месопотамији; 12) грчки филозоф (341-270); 13) врста першуна; 14) египатско божанство; 15) два иста вокала; 16) острво у Јадранском Мору; 17) лако ломљив; 18) велики индиски еп; 19) држава у САД; 20) планина у Србији; 21) предлог.

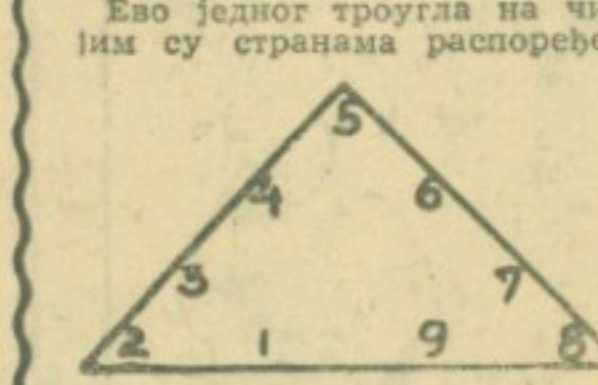
Усправно: 1) словеначки књижевник, присталица илирског покрета; 2) насељено место у пустињи; 3) река у Азији; 4) висинска тачка; 5) једновремено сазвучје неколико тонова; 6) река у Западној Африци; 7) отац (слов.); 8) талас; 9) врста хартије; 10) град у Јапани; 11) део животињског тела; 12) грчка-тракцијска; 13) биогеолошко платно; 14) део штедњака; 15) енглеска мера за површину; 16) грчко слово; 17) некадашњи старешина села у Србији; 18) санитарни уређај; 19) кухињска потреба; 20) неиздржљива топлота.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА
Водоравно: 1) ас; 2) Атос; 3) Краков; 4) боа; 5) миг; 6) срд; 7) „Нана“; 8) ка; 9) олај; 10) Бутузир; 11) крај; 12) бродар; 13) Урал; 14) ес; 15) „аја“; 16) кра; 17) Ами; 18) она; 19) Ангола; 20) „рно“; 21) ба.
Усправно: 1) ата; 2) сок; 3) Арап; 4) Сомалија; 5) Кораб; 6) винар; 7) ВСК; 8) Гај; 9) номад; 10) Украјина; 11) трола; 12) Брама; 13) репрна; 14) ума; 15) сва; 16) коло; 17) грб; 18) она.

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

„Нумерисани“ троугао

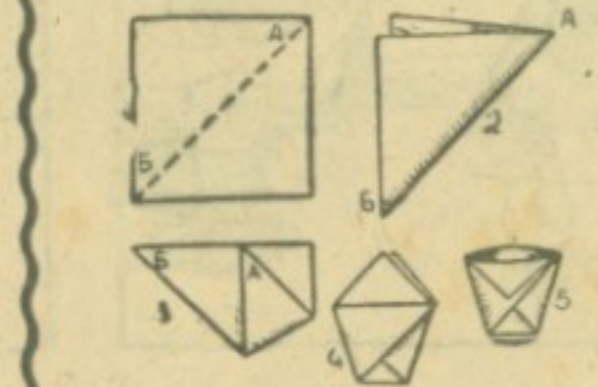

Ево једног троугла на којим су странама распоређени бројеви од 1 до 9. На вама је да промените места четири од њих, али да збир бројева дуж сваке стране остане исти, тј. 20. Да објасним олакшани посао, рећи ћемо вам да се бројеви којима треба променити места налазе једни према другима.

Ако и поред овога не можете да извршите размену, помоћи ћемо вам: треба ставити 7 наместо 1, а 9 наместо 3, и обратно.

Чаша од хартије

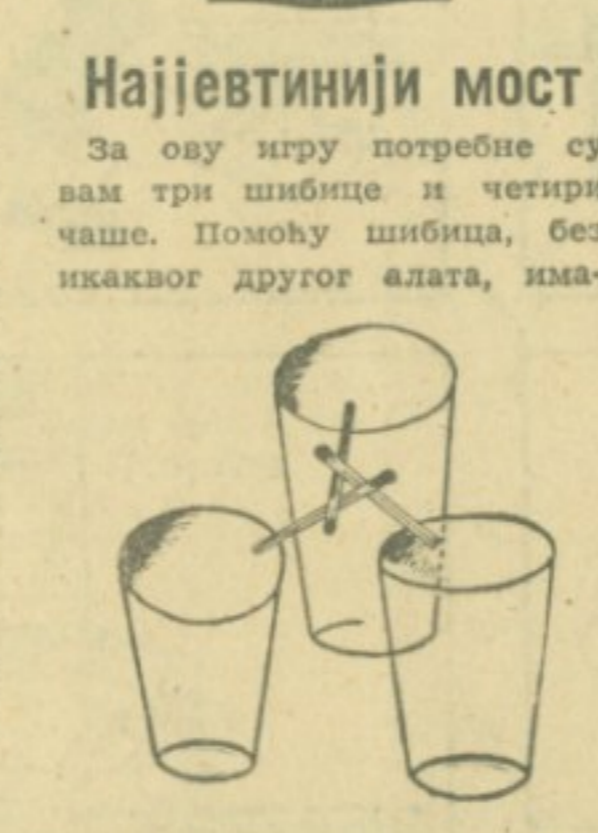
Од чистог полутабака беле хартије начините квадрат (слика 1), па га пресавијте

по дијагонали (слика 2). Када сте то учинили, крај А пресавијте с десна налево (слика 3), а крај В с лева на десно (слика 4), па онда два торња краја пресавијте, један на једну а други на другу страну, и — чаша је готова. Она вам може бити од користи нарочито на излету, кад дођете до какве чешме а немате никаквог суда за пиће. Овакве чаше можете лако и брзо начинити и носити у џепу по две-три, јер, склопљене, заузимају мало места, а толико су јевтине да сваку искористите можете бацити.

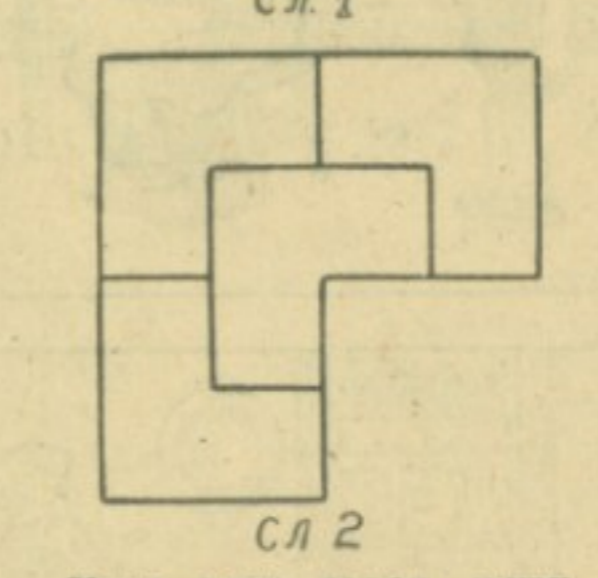
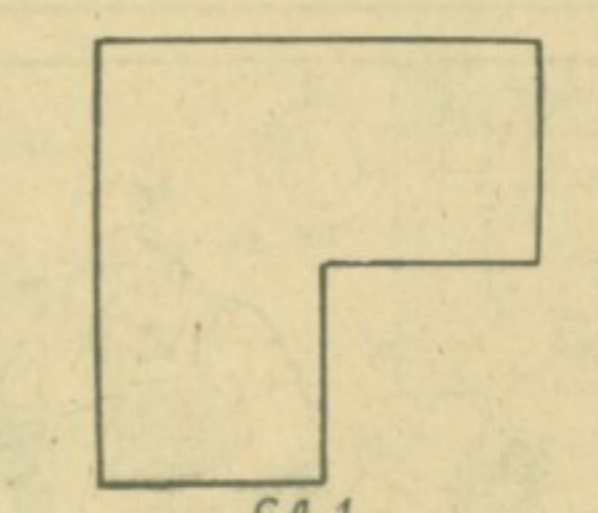
Најјевтинији мост

За ову игру потребне су вам три шибиде и четири чаше. Помоћу шибиде, без никаквог другог алата, имамо да направите између три чаше такав мост да на њему може стајати четврта чаша.

Покушајте да то постигнете сами, јер је веома лако. Ако баш никако не можете, погледајте нашу слику, која вам показује како ћете то урадити.

Подела њиве

Имао неки сељак њиву, чији је облик претстављен на слици 1. Кад је остарио и изнемогао, хтео је да је подели четворици својих синова. Притом је настојао да подела буде правична, па је њиву поделио тако да је сваки син добио тачно по четвртину, и то је свака од тих четвртина имала облик који је пре деобе имала цела њива. Можете ли да одредите облике појединих делова? Ако не можете, погледајте слику 2 и биће вам јасно.

